

IFRS og fiskeoppdrett

Forfattere: [Anne-Cathrine Bernhoft](#), [Anfinn Fardal](#) Publisert: [6/2007](#)

IFRS har medført mange utfordringer for regnskapsprodusenter, revisorer og brukere av regnskaper. Regnskapsføringen av beholdningen av levende fisk i oppdrettsnæringen er et av de områdene hvor utfordringene har vært tydeligst. Samtidig er det også et av de områdene hvor det har vært størst uenighet om forståelsen av IFRS og den regnskapsmessige løsningen.

Regnskapsføringen av levende fisk under IFRS reguleres av IAS 41 Landbruk. Som hovedregel skal beholdningen av levende fisk vurderes til virkelig verdi slik at inntektsføringen skjer løpende gjennom hele vekstfasen. Vurdering til virkelig verdi avviker fra løsningen etter norsk god regnskapsskikk (GRS) hvor beholdningen av levende fisk har vært vurdert som ordinært varelager, til den laveste verdien av historisk kost og virkelig verdi.

Uenigheten om forståelsen av IAS 41 og om den regnskapsmessige løsningen har i hovedsak vært knyttet til hvor stor oppdrettsfisken må være før den skal vurderes til virkelig verdi. I forkant av overgangen til IFRS vurderte oppdrettsnæringen i samarbeid med representanter fra academia hvordan IAS 41 skulle forstås. Formålet med arbeidet var å oppnå ensartet prinsippanvendelse i oppdrettsnæringen, og det munnet ut i to prinsippnotater. Hovedkonklusjonen i disse notatene var at laks over 4 kg skulle vurderes til virkelig verdi, mens laks som var mindre enn 4 kg, skulle vurderes til historisk kost.

En av de første sakene det nyopprettede Regnskapstilsynet tok opp til vurdering, var regnskapsføringen av oppdrettslaks og oppdrettsnæringens forståelse av IAS 41. Regnskapstilsynet aksepterte ikke oppdrettsnæringens forståelse og mente at oppdrettslaks helt ned til 1 kg skulle vurderes til virkelig verdi. Oppdrettsnæringen ble derfor pålagt å endre regnskapsføringen. Vedtaket ble klaget inn for Finansdepartementet, men Finansdepartementet opprettholdt i all hovedsak Regnskapstilsynets vedtak.

I denne artikkelen vil vi gi en presentasjon av hvordan beholdning av levende fisk i oppdrettsnæringen skal regnskapsføres samt gjennomgå Regnskapstilsynets og Finansdepartementets avgjørelser.

Kort om oppdrettsnæringen

Et av særtrekkene med oppdrettsnæringen er at det tar lang tid fra man begynner produksjonen til fisken er klar til å slaktes. I gjennomsnitt tar det ca. 2,5 til 3 år for en laks å vokse fra egg til moden, slakteklar fisk. Denne prosessen deles normalt i to delprosesser, fra egg til smolt og fra smolt til moden laks. Begge disse delprosessene tar normalt 15–18 måneder. Produksjonen av smolt, det vil si fra egg til smolt, skjer som regel i ferskvannstanker, mens produksjonen av moden, slakteklar laks, skjer i merder utsatt i sjøen.

Som en tommelfingerregel går man ut fra at laks blir smolt ved ca. 100 gram, mens den er slakteklar ved ca. 4 kg. Diskusjonen om regnskapsføringen av laks under IFRS gjelder i hovedsak den siste prosessen, det vil si produksjonen fra smolt (0,1 kg) til moden, slakteklar laks (4 kg).

Risikobildet for næringen består både av markedsrisiko og biologisk risiko. Prisen på laks har tradisjonelt variert svært mye. Bare i løpet av 2007 har prisen variert fra en topp på 30,62 kr/kg til 23,69 kr/kg som den laveste prisen. Oppdrettsnæringen har også med jevne mellomrom blitt utsatt for anklager om dumping, med tilhørende handelsrestriksjoner fra både EU, Russland og USA. Den biologiske risikoen består for eksempel av risiko for sykdom og ustabile værforhold.

Introduksjon til IAS 41 Landbruk

IAS 41 Landbruk regulerer regnskapsføringen av biologiske eiendeler og landbruksprodukter. For oppdrettsnæringen er levende fisk å betrakte som biologiske eiendeler. Også andre bransjer omfattes av standarden. Dette gjelder eksempelvis skogbruk.

Utgangspunktet i IAS 41 er at målingen av levende fisk som hovedregel skal skje til virkelig verdi. Det antas at en slik virkelig verdi kan måles pålitelig for biologiske eiendeler. Virkelig verdi skal tilsvare det beløpet en eiendel kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter.

Regnskapsføring av biomasse (levende fisk i merdene)

Beholdningen av levende fisk skal vurderes til virkelig verdi, og alle endringer i virkelig verdi skal føres løpende over resultatregnskapet. Dette innebærer at all endring i virkelig verdi vil påvirke periodens resultat, uavhengig av årsaken til verdiendringen. Endring i verdien på levende fisk består av to elementer: tilvekst og prisendring. Endringer i begge disse størrelsene vil dermed kunne påvirke resultatet. I Norge har vi tradisjonelt utsatt resultatføring av den verdiøkningen fisken får som følge av den biologiske omdannelsen til fisken blir slaktet og solgt. IAS 41 legger opp til at denne verdiøkningen resultatføres løpende. Når det gjelder prisendringer, så er det slik at det har vært store svingninger i markedsprisen for laks, og bruk av virkelig verdi innebærer at disse prisendringene vil påvirke periodens resultat. Resultatføringen av effektene av verdiendringer som følge av prisøkninger har også blitt utsatt til leveringstidspunktet under GRS. Prisreduksjoner har til dels blitt tatt hensyn til gjennom vurderingen av laveste verdi.

Begrepet virkelig verdi

Begrepet virkelig verdi er definert som det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte og frivillige parter. Fastsettingen av virkelig verdi skal gjøres basert på eiendelens aktuelle plassering og tilstand. Med aktuell plassering menes det geografiske stedet eiendelen befinner seg på. Dette innebærer at det skal tas hensyn til transportkostnadene ved å frakte varen til markedet. Videre innebærer forutsetningen om at virkelig verdi skal fastsettes basert på aktuell tilstand, at det for eksempel må gjøres justeringer for kvalitetsforskjeller og omregning av vekten fra levende til slaktet fisk.

Krav til aktivt marked

Hvis det eksisterer et aktivt marked for en vare, er det den gjeldende prisen i det markedet som skal benyttes som grunnlag for verdsettelsen av en biologisk eiendel. Dette betyr at i de tilfeller der det finnes et aktivt marked for den aktuelle varen, skal markedspris benyttes. Et aktivt marked er definert som et marked for omsetning av ensartede produkter hvor det normalt finnes villige kjøpere og selgere til en hver tid, og hvor prisene er tilgjengelige for allmennheten. Samtlige krav må være til stede for at dette skal kunne klassifiseres som et aktivt marked.

Enkelte produkter kan selges i flere markeder, og disse markedene kan ha ulike markedspriser. Eksport av oppdrettslaks til Russland og Polen har økt betraktelig de senere år, og prisen man kan oppnå i disse markedene, har til tider vært høyere enn de prisene man har oppnådd i EU-markedet. IAS 41 forutsetter at man benytter markedsprisen i det mest relevante markedet ved verdsettingen av laksen. Planlegger man å eksportere til Polen, skal man legge til grunn forventet markedspris for det aktuelle produktet (eksempelvis atlantisk laks) i Polen.

Når det ikke finnes et aktivt marked

Som nevnt er hovedregelen at den virkelige verdien av levende fisk skal fastsettes på bakgrunn av markedsprisen i et aktivt marked for levende fisk. Dersom det ikke finnes aktive markeder, er utgangspunktet at man skal bruke én eller flere alternative metoder for fastsetting av virkelig verdi. Dette følger av det såkalte verdsettelseshierarkiet i IAS 41. Metodene som skal brukes, er:

1. Den siste transaksjonsprisen som er observert i markedet. Metoden kan bare benyttes dersom det ikke har skjedd betydelige endringer i de økonomiske forholdene i perioden fra denne siste transaksjonen fant sted og til balansedagen. Dette alternativet er aktuelt i tilfeller hvor det faktisk omsettes denne typen produkter, men hvor kriteriene for å anse dette som et aktivt marked ikke er tilfredsstillt.
2. Markedspris for tilsvarende eiendeler. Det må i tilfelle gjennomføres justeringer for å gjenspeile de forskjellene som måtte eksistere.
3. Referansepriser innenfor bransjen, eksempelvis verdien av en frukthage uttrykt per kasse, liter eller hektar, og verdien av storfe uttrykt per kilo kjøtt.

I de tilfeller der det ikke finnes markedsbestemte priser eller verdier, skal nåverdien av forventede netto kontantstrømmer fra eiendelen benyttes for å fastsette virkelig verdi av eiendelen.

Bruk av anskaffelseskost

Det er åpnet for bruk av anskaffelseskost ved regnskapsføring av biologiske eiendeler og innhøstingsprodukter i noen få tilfeller. Dette gjelder først og fremst de tilfeller der anskaffelseskosten er tilnærmet lik virkelig verdi, enten fordi det har skjedd liten biologisk omdanning fra anskaffelsen til balansedagen, eller fordi den biologiske omdanningens påvirkning på verdien ikke forventes å være vesentlig.

Anskaffelseskost skal videre benyttes dersom det ikke finnes markedspriser og estimert virkelig verdi anses å være klart upålitelig. Det er videre stilt krav om at man må ha slått fast at virkelig verdi ikke kan måles pålitelig allerede på det tidspunktet eiendelen føres i regnskapet for aller første gang. Dette betyr med andre ord at dersom foretaket på et tidligere tidspunkt har regnskapsført eiendelen til virkelig verdi, kan den ikke senere føres opp til anskaffelseskost.

Nærmere om bruken av virkelig verdi i IAS 41

IFRS åpner for at virkelig verdi benyttes på flere områder enn det vi har sett i tradisjonelle norske regnskaper. Økt bruk av virkelig verdi antas å være begrunnet i en *oppfatning* av at virkelig verdi gir mer relevant, og derigjennom mer beslutningsnyttig informasjon, for brukerne av regnskapene til de børsnoterte foretakene.

IAS 41 ble utgitt i 2001 og var en omdiskutert standard allerede fra begynnelsen av. Det er krav om bruk av virkelig verdi ved måling av biologiske eiendeler, og hovedinnvendingene mot standarden var nettopp denne plikten til å bruke virkelig verdi. De som var motstandere av å regnskapsføre biologiske eiendeler til virkelig verdi, tok utgangspunkt i at bruken av historisk kost økte påliteligheten til regnskapene. Historisk kost er et resultat av faktisk gjennomførte transaksjoner og er en størrelse som er verifiserbar og nøytral, og som derfor anses for å ha stor grad av pålitelighet.

Videre mente motstanderne at virkelig verdi ikke alltid kan måles pålitelig, og at brukerne av regnskapene kan bli villedet av regnskapstall som fremstilles som virkelig verdi, men som egentlig er basert på en rekke subjektive forutsetninger. Regnskapene inneholder i mange tilfeller relativt lite

informasjon om disse forutsetningene, noe som gjør at brukerne finner det vanskelig å vurdere påliteligheten av verdien. Andre innvendinger var blant annet at markedspriser ofte er volatile og sykliske og ikke passer som målegrunnlag, at det er byrdefullt å kreve måling av virkelig verdi på hver balansedag, at historisk kost er veletablert og utbredt i bruk, at kost gir en mer objektiv og konsistent måling og at aktive markeder ikke eksisterer for enkelte biologiske eiendeler i enkelte land.

Tilhengerne av virkelig verdi la størst vekt på at virkelig verdi gir det beste bildet av de endringene som skyldes den biologiske omdanningen, for eksempel fra smolt til slaktemoden laks. Videre påpekte tilhengerne at transaksjonene som gjennomføres, ofte har en svak forbindelse med den biologiske omdannelsen. Andre momenter som tilhengerne la vekt på, var blant annet at mange biologiske eiendeler handles i aktive markeder med observerbare priser, og at måling av historisk kost for biologiske eiendeler kan være mindre pålitelig enn virkelig verdi på grunn av utfordringene med fellesprodukter og felleskostnader.

Det er utvilsomt slik at IASB har lagt vekt på at det er *markedspriser* i *aktive markeder* som først og fremst skal benyttes ved måling til virkelig verdi. Også i de tilfeller der det ikke finnes kvoterte priser i aktive markeder, skal markedsinformasjon tas hensyn til ved beregningen av virkelig verdi, i den grad slik informasjon finnes tilgjengelig. Det er likevel slik at i de tilfeller der det ikke finnes aktive markeder for eiendeler, gjeldsposter og egenkapitalinstrumenter, så er det en viss fare for at virkelig-verdimålingen blir vanskelig og upålitelig. IASB har derfor lagt føringer ved å angi at virkelig verdi ikke kan benyttes dersom det ikke er en pålitelig størrelse. Det bemerkes imidlertid at det er nyanser i begrensningen med hensyn til bruk av virkelig verdi i de internasjonale regnskapsstandardene.

I IAS 41 er det lagt til grunn at det er kun i de tilfellene hvor det ikke finnes en markedsverdi og der beregnet virkelig verdi *erklart* upålitelig, at man kan fravike kravet om å benytte virkelig verdi for biologiske eiendeler og måle disse til anskaffelseskost. I andre standarder er det tilstrekkelig at målingen av virkelig verdi ikke er pålitelig. Det er ikke gitt anvisninger om hvor grensen mellom upålitelig og *klart* upålitelig går. Grensedragningen ble heller ikke satt på spissen i saken mellom oppdrettsnæringen og Regnskapstilsynet ettersom Regnskapstilsynet og Finansdepartementet konkluderte med at virkelig verdi skulle beregnes på bakgrunn av markedspriser for «tilsvarende eiendeler». På dette nivået i verdsettelseshierarkiet er kravet utelukkende at målingen til virkelig verdi er pålitelig. Det virker da rimelig å anta at bruken av virkelig verdi ikke skaper utfordringer for pålitelighetskravet som sådan, siden det skal ivaretas ved fastsettingen av verdien. Dette betinger imidlertid at regnskapsprodusentene er bevisste på de kravene som stilles for bruk av virkelig verdi, at det faktisk finnes *aktive* markeder for den aktuelle eiendel eller gjeldspost, og at man i fraværet av aktive markeder må være i stand til å beregne virkelig verdi på en pålitelig måte.

Kredittilsynets og Finansdepartementets pålegg om endring av regnskapsføringen

Kravet om at alle børsnoterte foretak skal avlegge konsernregnskapene etter IFRS, følger av EUs forordning av 2002 og gjelder for Norge som en følge av EØS-avtalen. Kravet ble innført med virkning fra og med 2005. Forordningen innebærer også krav om etablering av et nasjonalt håndhevsorgan som skal kontrollere at foretakenes etterlevelse av IFRS er tilfredsstillende, og at kravene i IFRS implementeres på en lojal måte. I Norge er oppgaven med kontrollen av foretakenes IFRS-rapportering tillagt Kredittilsynets regnskapstilsyn (heretter Regnskapstilsynet). Regnskapstilsynet har vært operativt siden 2005 og har i løpet av denne perioden behandlet ca. 24 saker. Den klart mest kontroversielle av disse sakene har vært spørsmålet om regnskapsføringen av beholdningen av levende laks i oppdrettsnæringen.

I forbindelse med overgangen til IFRS etablerte bransjen en ensartet oppfatning om hvordan beholdningen av levende laks skulle regnskapsføres. Oppdrettsnæringen la til grunn at levende oppdrettslaks med rund vekt over 4 kg var en likeartet eiendel som slaktet laks som skulle vurderes til

virkelig verdi. Levende oppdrettslaks med lavere vekt enn 4 kg ble vurdert å ikke være en likeartet eiendel som slaktet laks med samme vekt, og den skulle derfor vurderes til det laveste av virkelig verdi og historisk kost.

På bakgrunn av de børsnoterte oppdrettselskapenes delårsrapportering for 2005 tok Regnskapstilsynet spørsmålet om regnskapsføringen av levende laks opp til vurdering. Regnskapstilsynet mente at oppdrettsnæringens forståelse og anvendelse av IAS 41 var uriktig og påla dem å endre regnskapsføringen av levende laks under 4 kg.

Nærmere om oppdrettsnæringens vurderinger

IAS 41 oppstiller et hierarki for hvordan virkelig verdi av beholdningen av levende laks skal fastsettes. Dette verdsettelseshierarkiet er beskrevet ovenfor og angir at beholdningen av levende laks som et utgangspunkt skal vurderes til den gjeldende prisen i et aktivt marked. Det eksisterer imidlertid ikke et aktivt marked for levende oppdrettslaks, og heller ikke transaksjonspriser for slik fisk eller referanseverdier som benyttes innenfor bransjen. På denne bakgrunnen la oppdrettsnæringen til grunn at det var tre alternativer som var aktuelle som grunnlag for å fastsette virkelig verdi:

1. markedspriser for tilsvarende eiendeler med justering for å gjenspeile forskjeller
2. nåverdien av fremtidige kontantstrømmer
3. anskaffelseskost som tilnærming til virkelig verdi

Siden det ikke eksisterer markedspriser for levende laks, måtte det tas stilling til om det eksisterer et aktivt marked for slaktet laks, og om slaktet laks kan regnes som en tilsvarende eiendel som levende laks. Hvis det eksisterer et aktivt marked for slaktet laks og denne anses som en tilsvarende eiendel som levende laks, skal virkelig verdi for levende laks fastsettes på bakgrunn av markedsprisen for slaktet laks.

For moden levende laks (dvs. laks med vekt over 4 kg) var det oppdretternes syn at det var en tilsvarende eiendel som moden slaktet laks, samt at markedet for moden slaktet laks tilfredstilte definisjonen av et aktivt marked. Slik moden, levende laks skulle dermed verdsettes med utgangspunkt i markedsprisen for slaktet laks, med justeringer for å ta hensyn til forskjellene. Det var imidlertid mer usikkert om hvordan umoden, levende laks (dvs. laks under 4 kg) skulle vurderes.

I vurderingen av om slaktet umoden laks er en tilsvarende eiendel som levende umoden laks, var ytre fysisk likhet etter oppdretternes syn ikke avgjørende. Det relevante spørsmålet var om produktene er så kommersielt like at man ut fra observerte markedspriser for slaktet laks kan fastsette virkelig verdi for levende laks.

Det eksisterer priser for slaktet oppdrettslaks fordelt på vektklassene 1–2 kg, 2–3 kg, 3–4 kg, 4–5 kg, 5–6 kg, 6–7 kg og 7+ kg. Oppdretterne påpekte at den omsetningen man registrerer av umoden laks, i hovedsak skyldes tre forhold: løpende sortering av laks som ikke vokser i henhold til forventningene, nødslakt av syke individer, samt slakting av hele beholdningen av laks i en merd (inklusive de individer som ikke har vokst i henhold til forventningene). Denne fisken anses som et biprodukt, og den slaktede, umodne laksen benyttes da også til andre produkter enn det slaktemoden laks gjør. Den slaktede, umodne laksen representerer en helt annerledes økonomisk ressurs enn den tilsvarende levende, umodne laksen. På denne bakgrunnen var det oppdretternes konklusjon at slaktet, umoden laks ikke er en tilsvarende eiendel som levende, umoden laks, noe som betyr at verdien av levende, umoden laks ikke kan fastsettes med utgangspunkt i prisen for slaktet, umoden laks.

Videre var det oppdretternes synspunkt at det uansett ikke foreligger noe aktivt marked for umoden, slaktet laks. Dette ble begrunnet med at markedsprisen for slaktet, umoden laks ikke er representativ

for verdien på levende, umoden laks. Dette medfører ifølge oppdretterne at det ikke er optimalt å slakte umoden laks, og derfor eksisterer det ikke villige selgere av umoden, levende oppdrettslaks.

Oppdretternes konklusjon var at slaktet laks under 4 kg ikke kan anses som en tilsvarende eiendel som levende laks under 4 kg. De konkluderte også med at det ikke eksisterer markedspriser for slaktet laks slik disse er definert i IAS 41. De observerte prisene for slaktet laks under 4 kg kan derfor uansett ikke benyttes som et utgangspunkt for beregningen av virkelig verdi for beholdningen av levende laks.

Videre var det oppdretternes synspunkt at det ikke er mulig å fastsette virkelig verdi av den levende laksen pålitelig ved bruk av nåverdien av fremtidige kontantstrømmer.

Oppdrettsnæringen konkluderte med at beholdningen av levende oppdrettslaks skal regnskapsføres som følger:

- Moden, slakteklar fisk (laks med vekt over 4 kg) regnskapsføres med utgangspunkt i prisen på slaktet laks justert for transport-, behandlings- og salgskostnader, samt for risikoen for prisendringer inntil laksen kommer på markedet.
- Umoden fisk (laks med vekt under 4 kg) regnskapsføres ikke til markedsprisen for slik mindre, slaktet laks. Som en følge av vanskeligheter med å gjennomføre en pålitelig måling av virkelig verdi for denne fisken, vurderes den til kost. Dette er en anvendelse av pålitelighetsunntaket.
- Kjøpt smolt vurderes til produsentens egen anskaffelseskost. Dette er en anvendelse av prinsippet om anskaffelseskost som tilnærming til virkelig verdi.

Regnskapstilsynets standpunkt

Regnskapstilsynet tok utgangspunkt i at det eksisterer markedspriser for slaktet oppdrettslaks fordelt på vektclassene 1–2 kg, 2–3 kg, 3–4 kg, 4–5 kg, 5–6 kg, 6–7 kg og 7+ kg. Videre la tilsynet til grunn at de observerbare prisene i Norge bygger på en ikke ubetydelig omsetning gjennom hele året. Regnskapstilsynet konkluderte derfor med at det eksisterer villige kjøpere og selgere også for umoden laks, slik at vilkårene i definisjonen av et aktivt marked anses oppfylt. Dette innebærer at Regnskapstilsynets konklusjon er at det foreligger observerbare markedspriser i et aktivt marked for slaktet laks.

Videre var det Regnskapstilsynets oppfatning at slaktet laks som omsettes som hel, sløyet laks i regnskapsmessig forstand er å betrakte som en tilsvarende eiendel som levende laks.

Regnskapstilsynets konklusjon var som følger:

- Slaktet laks som omsettes som hel, sløyet fisk, er i regnskapsmessig forstand å anse som en tilsvarende eiendel som levende laks i henhold til IAS 41 Landbruk. Dette gjelder også for såkalt umoden oppdrettslaks.
- I fravær av observerbare priser i et aktivt marked for levende oppdrettslaks skal virkelig verdi av levende oppdrettslaks fastsettes med utgangspunkt i observerbare priser i et aktivt marked for den tilsvarende gruppen av slaktet laks. Den observerbare markedsprisen for slaktet fisk skal justeres for kvalitetsforskjeller samt slakte- og transportutgifter.
- Ved vurderingen av hvilke aktive markeder for hel, sløyet oppdrettslaks som faktisk finnes, ble det ikke fastsatt noen nedre vektgrense. Regnskapstilsynet legger dog til grunn at det er observert transaksjonspriser også i vektclassen 1–2 kg.
- Den alternative metoden med å estimere virkelig verdi som nåverdien av fremtidige netto kontantstrømmer skal ikke benyttes siden det eksisterer aktive markeder for omsetning av slik laks i

overensstemmelse med kravene i IAS 41.

Regnskapstilsynet aksepterte dermed ikke oppdrettsnæringens vurderinger for laks under 4 kg, og de påla oppdrettsnæringen å endre regnskapsføringen.

Finansdepartementets standpunkt

Oppdretterne anket Regnskapstilsynets vedtak inn for Finansdepartementet. Finansdepartementet opprettholdt i hovedtrekk Regnskapstilsynets vedtak om at umoden, levende laks skal verdsettes til virkelig verdi, og at det skal tas utgangspunkt i prisen på umoden, slaktet laks ved beregningen. Finansdepartementet presiserte at det skal gjennomføres justeringer slik at det tas hensyn til forskjeller mellom markedsprisen for umoden, slaktet oppdrettslaks og den hypotetiske markedsprisen. Med hypotetisk markedspris mener man den prisen man ville ha hatt dersom det hadde eksistert et aktivt marked for levende, umoden oppdrettslaks. Justeringene skal sikre at man kommer frem til den prisen levende, umoden oppdrettslaks ville blitt omsatt til i en armlengdes transaksjon. Denne presiseringen antas å støtte oppdrettsnæringens syn om at verdien av slaktet, umoden laks ikke alltid gir det beste estimatet på verdien av levende, umoden laks. Bakgrunnen for dette er at levende fisk anses for å ha en høyere verdi enn slaktet fisk som følge av at oppdretteren kan velge å la fisken vokse og selge den som moden fisk. Det må foretas justeringer for å ta hensyn til denne merverdien, men det er usikkert hvordan denne justeringen skal skje.

Kritikk mot Regnskapstilsynets arbeid

Oppdretterne stilte også spørsmål om Regnskapstilsynet gikk for langt i å tolke standardene. Det er opprettet et eget fortolkningsorgan, IFRIC, underlagt International Accounting Standards Board (IASB) som skal avgi tolkningsuttalelser om standarder med videre, og det er ikke Regnskapstilsynets oppgave å fortolke regnskapsstandardene. Det er videre presisert at Regnskapstilsynet ikke skal gi bindende retningslinjer om anvendelsen av IFRS. Vesentlige og kontroversielle regnskapsspørsmål skal forelegges enten standardsetter eller fortolkningsorganet. Siden spørsmålet om regnskapsføringen av beholdningen av levende oppdrettslaks er såvidt uklart og kontroversielt, kan det settes spørsmålstegn ved om dette spørsmålet burde vært forelagt IFRIC. Den senere tid har det fra flere hold vært reist kritikk mot Regnskapstilsynets arbeid, blant annet på grunn av håndteringen av spørsmålet om regnskapsføringen av levende laks i oppdrettsnæringen.

Videre utvikling

IFRIC og IASB har tatt anvendelsen av IAS 41 opp til vurdering, og de har sendt et forslag om enkelte presiseringer i IAS 41 på høring. Det er en viss uenighet om hvorvidt endringene skal korrigere feil anvendelse av reglene eller uheldige regler som sådan, men uavhengig av dette antas det at endringene bringer forståelsen av standarden mer i overensstemmelse med oppdrettsnæringens synspunkter.

Avslutning

Et sentralt spørsmål som ikke ble belyst i saken mellom oppdrettsnæringen og Regnskapstilsynet, er hvorvidt bruk av virkelig verdi ved måling av levende fisk gir brukerne av regnskapene bedre og mer beslutningsnyttig økonomisk informasjon enn det de ville fått ved bruk av anskaffelseskost.

Vi mener det er grunn til å tro at brukerne uansett ønsker å se «bak tallene», slik at de får oversikt over de underliggende realiteter i selskapet, og at de derfor velger å se bort fra de verdijusteringer som er gjort. Oppdrettsselskapene presenterer ofte posten «verdijustering biomasse» på en egen linje i

resultatregnskapet, slik at det holdes atskilt fra de øvrige inntekts- og kostnadspostene. Sterke svingninger i lakseprisene har medført store verdijusteringsposter i regnskapene og dermed svært varierende resultater fra regnskapsperiode til regnskapsperiode. Forskning ved Handelshøgskolen i Bodø viser at brukerne i stor grad ser bort fra denne verdijusteringsposten. Dette gjelder ikke bare eksterne brukere så som investorer og långivere; også selskapenes ledelse ser bort fra denne informasjonen i forbindelse med de interne beslutningsprosessene.

Det er også grunn til å bemerke at i de tilfeller der virkelig verdi er en beregnet størrelse, slik som i tilfellet med måling av levende, umoden fisk, vil det være sterke innslag av subjektivitet i vurderingen av en rekke av de parametrene som inngår i beregningen. Økt innslag av subjektivitet, og dermed redusert objektivitet i regnskapsstørrelsene, trekker i retning av at brukerne opplever en reduksjon i påliteligheten til regnskapsinformasjonen. Dette gir isolert sett redusert brukernytte. Informasjonen blir dermed mindre nyttig for investorer, långivere og andre brukere av regnskaper. Virkelig verdi anses imidlertid som noe mer relevant informasjon enn historisk kost, og det kan argumenteres for at dette veier noe opp for den reduserte påliteligheten i informasjonen. Påstanden om redusert brukernytte underbygges av de foreløpige resultatene i et pågående forskningsarbeid som utføres ved Handelshøgskolen i Bodø. Man ser at brukerne opplever redusert pålitelighet til regnskapsinformasjonen, og at den reduserte påliteligheten ikke oppveies fullt ut av at informasjonen er mer relevant.

Så langt har både regnskapsprodusentene og de som er satt til å kontrollere den avlagte regnskapsinformasjonen, utelukkende fokusert på hvorvidt reglene i IAS 41 er tolket og anvendt riktig. Søkelys på hvilken informasjon brukerne av regnskapene faktisk har behov for, har dessverre vært helt fraværende i den diskusjonen som har pågått mellom oppdrettsselskapene og Regnskapstilsynet/Finansdepartementet. Dette er sannsynligvis en konsekvens av hvordan Regnskapstilsynet og implementeringen av IFRS er innrettet. Etter vårt syn hadde det vært en fordel hvis det hadde vært rom for å ta mer hensyn til nytteverdien for brukerne.

Vi registrerer at det nå er i ferd med å bli en debatt om hvorvidt IFRS gir bedre regnskaper og bedre informasjon til brukerne. Denne debatten er viktig og i aller høyeste grad også relevant innenfor oppdrettsnæringen. Det blir interessant å følge den videre debatten, og hvorvidt den kommer til å påvirke den fremtidige utviklingen av IFRS.